

Katarina Megličⁱ, Matevž Trevenⁱⁱ

Časovna dimenzija ne dovoljuje slepe vere v trajne in ravne meje: Intervju s prof. dr. Eriko Kržišnik

Pogovor s prof. dr. Eriko Kržišnik se je oblikoval okrog središčne teme njenega jezikoslovnega dela, frazeologije.¹ Govorili smo o mejah frazeologije, obliki in pomenu frazeoloških enot, o njihovi funkciji v različnih besedilnih in medijskih okoljih, o vprašanju stalnosti in pravopisnem vidiku, o kulturnih referencah pri frazemih, nekaj prostora in časa pa smo namenili tudi profesoričinemu pogledu na trenutno družbeno stanje slovenščine ter razumevanje knjižnojezikovne norme.

Katera teoretična in filozofska izhodišča so glavna podlaga slovenski frazeologiji kot znanstveni vedi?

Jezikoslovno je frazeološko enoto mogoče vključiti v leksiko oz. v t. i. besedni zaklad, mogoče bi bilo bolje govoriti o »zakladu« poimenovalnih jezikovnih enot. A takoj se pokažeta dve prehodni meji, prva je prehod v paremiološki del (pregovori so že ali vsaj že lahko minimalna besedila), druga zadeva pomen in je meja med poimenovalnostjo in ocenjevalnostjo.

Kakšno vlogo je imelo oblikovanje terminologije pri razvoju slovenske frazeologije?

Enako, kot jo ima pri razvoju kateregakoli dela jezikoslovja, celo več, enako, kot jo ima v katerikoli stroki in znanstveni vedi sploh. Dokler predmeta raziskovanja ni mogoče definirati dovolj natančno – in to je mogoče samo

ⁱ Zgornje Duplje; katty.meglic@gmail.com

ⁱⁱ Idrija; matevz.treven@gmail.com

¹ Podrobno predstavitev dela z izbrano bibliografijo prof. dr. Erike Kržišnik je pripravila dr. Nataša Jakop leta 2023 v prispevku Ob življenjskem jubileju prof. dr. Erike Kržišnik. *Jezik in slovstvo*, 68(2), 127–131. <https://doi.org/10.4312/jis.68.2.127-131>.

s tako stabilnimi poimenovanji, kot so terminološka – težko govorimo o obstoju tako predmeta kot vede.

Meje frazeoloških enot so vezane na različna pojmovanja frazeologije, stalnost in idiomatičnost pa sta vseeno skupni lastnosti različnih pogledov. Za normativno-kodifikacijsko obravnavo je zahtevno vprašanje pisanja skupaj oziroma narazen, ki je v več primerih pomembno tudi z vidika frazeologije: meja med besedno zvezo in besedo v slovenski teoriji pomeni razliko med frazeološko in nefrazeološko enoto. Kaj bi lahko rekli ob primeru *samoumevno* in *samo po sebi umevno*? Je to sploh frazem?

Prvo je v ustreznem besedotvornem postopku nastala beseda, drugo pa stalna besedna zveza. Zloženek od besedne zveze ni težko ločevati, saj gre do skozi proces skladenjskih pretvorb. Težje je argumentirati mejo med besedotvornim sklopom in besedno zvezo (podrobno o tem piševa z N. Jakop).² Najprej mora biti jasno, da med tem, kaj je jezikovna enota, in tem, kako se kaj zapiše, ni popolne prekrivnosti, kaj šele enačaja. Če bi bilo to isto, potem bi *smejati se* bil frazem (saj je *se* v tem primeru popolnoma nemotiviran), pa je vendar beseda s prostim morfemom. Tovrstni prehod je razvidno prisoten pri tipu *lomiti ga* 'delati neumnosti', kjer ima *ga* enako stopnjo idiomatskosti kot *se* v *smejati se*, v primerjavi s *cukati ga* 'piti alkohol', kjer je *ga* pomensko precej predvidljiv. Pa dodajmo še tretjega, recimo *ucvreti jo* 'hitro oditi, steči', ki pokaže še eno nejasno mejo (čas!): če namreč pogledamo v Glonarjev slovar iz prve polovice 20. stoletja, vidimo zapisano *ucvreti jo (pot)*. Ali to pomeni, da je *jo* pozajmljena *pot* in gre za varianto, v tem primeru časovno zaznamovano varianto? Kot je videti iz povedanega, prvič, neravne meje niso samo pri frazeologiji, in dalje, da je pri razmišljanju o jeziku treba upoštevati časovno dimenzijo, ki ne dovoljuje slepe vere v trajne in ravne meje.

Naslednje, kar je povezano z »različnim pojmovanjem frazeologije«, so meje znotraj večbesednih enot, predvsem znotraj leksikaliziranih večbesednih enot, tj. med frazemi in v celoti pomensko motiviranimi stalnimi besednimi zvezami različnega tipa, zunaj tega pa tudi še meje med leksikalnimi večbesednimi enotami in neleksikaliziranimi kolokacijami.

² Jakop, N. in Kržišnik, E. (2021). Dileme in merila ob kodifikaciji frazeologije. *Jezik in slovstvo*, 66(2–3), 93–116. <https://doi.org/10.4312/jis.66.2-3.93-116>

Jezik na splošno odraža konceptualne sheme govorcev, od bolj konkretnih pojavnosti do zelo abstraktnih pojmov. Kakšno vlogo imajo pri tem frazemi?

Verjetno sprašujete po vlogi frazeoloških enot v okviru razumevanja metafore kot ne predvsem sredstva jezika, temveč kot dela človekovega mišljenja, ki se kot t. i. konceptualne metafore realizirajo v različnih pojavnih oblikah, ena od njih je jezikovna. O tem se govori v okviru kognitivnega jezikoslovja (in širše kognitivne znanosti), ki ugotavlja, da je naš konceptualni sistem, v katerem mislimo in delujemo, po svojem bistvu metaforičen, ker manj konkretne koncepte (npr. čustva, ideje ali tudi zelo abstrakten pojem časa) opisuje s pomočjo bolj konkretnih (prostorskost, predmetnost itd.). V tem smislu so frazemi, ki so konvencionalizirani (ustaljeni) metaforični izrazi idealne jezikovne enote za raziskovanje in dokazovanje. V primerjavi z enobesedno leksiko namreč večbesedna (besednozvezna ali stavčna) frazeologija poimenovane pojme opiše nazorneje, bolj razkrita in opazno. Primer: tesno povezanost med našim doživljanjem časa in premikanjem je v besedi *čas* mogoče dojeti le s poznavanjem etimologije (M. Snoj v *Slovenskem etimološkem slovarju* vzpostavi možno povezavo med *čas* in *kas* 'vrsta konjskega teka'), medtem ko je v frazeologiji zelo nazorno izražena, prim. frazeološke izraze od osnovnega *čas teče* prek izpeljav *čas preteče*, *čas se izteka* do malce bolj zakritih *sledi časa* ali celo le še etimološko povezljivega *čas mine* (prim. Snoj v *Slovenskem etimološkem slovarju* poveže *miniti* tudi z *mimo iti*).

Kolektivna zavest se kaže ob pojmu kulturnih referenc frazemov, ki se vežejo na aktualne družbene razmere. Lahko izpostavite primer, ki se vam zdi posebej nazoren?

Najbolj se tega dejstva zavemo takrat, ko niti rojeni govorci nimamo (več) pojma o tem, zakaj je nekaj poimenovano tako, kot je. Lep primer je slovenski frazem *imeti krompir*, ki je tako rekoč specifičen za slovenščino. Zakaj? O tem je odlično, čeprav drobno knjižico z naslovom *Kruh ubogih* napisal Jože Stabej. Predlagam, da jo preberete, poleg odgovora na zastavljeno frazeološko vprašanje boste izvedeli še kaj o nas samih in seveda o naši kulturi in zgodovini sploh.

Nekateri frazemi imajo zelo izrazit konotativni pomen in močno ekspresivno funkcijo. Bi lahko ob tem govorili o neke vrste kolektivnem čustvovanju? Kako vidite vlogo frazemov v sporazumevanju na družbenih omrežjih v povezavi s tem vprašanjem?

V zvezi s konotativnostjo frazemov bi prej lahko govorili o obratni smeri, namreč, da frazemi odražajo to, kako Slovenci doživljamo čustveno in vrednotenjsko izpostavljene položaje, kot kaj jih »vidimo«/razumemo, s čim jih torej primerjamo. Najbolj eksplicitno se to kaže s primerjalnimi frazemi. Tako s *psom* tradicionalno primerjamo nekaj slabega. Lahko sem *jezen kot pes*, ne pa – vsaj tradicionalno ne – *vesel kot pes*. Enako je vrednotenje tudi zunaj primerjalnih frazemov, npr. če primerjamo *biti na psu* in *biti na konju* (mimogrede: verjetno moramo tukaj upoštevati še razmerje med nižjim in višjim, kar sodi v okvir konceptualne metafore zgoraj je dobro – spodaj je slabo). Sestavina *pes* ima torej simbolični konotativni pomen slabega, negativnega. Študentje so tako mojo razlago nekajkrat skušali relativizirati, češ, kaj pa *zvest kot pes*, tukaj vendar ni negativne konotacije. Prepričalo jih je šele, ko so si morali odgovoriti na vprašanje, kako bi se počutili, če bi jim kdo rekel, da *so zvesti kot pes* – bi se jim to res zdelo pohvala? To je zgled zelo stabilne konotacije, sicer pa v jezikoslovju velja, da je ta del pomena manj stabilen in manj odporen na zunajjezikovne okoliščine. Lep primer je precej novodoben pojav, da politična korektnost marsikoga dela negotovega. Pred kratkim smo na frazeološki konferenci slišali, da imajo nekateri govorci pomisleke pri rabi frazema *delati kot črna živina*, češ da je rasističen.

Kako je s tem v povezavi z novinarstvom?

Frazeologija se kot stilno opazno jezikovno sredstvo – s svojo prisotnostjo ali odsotnostjo, v ustaljeni ali prenovljeni obliki – najpogosteje pojavlja v literarnih in publicističnih besedilih. Tudi o njeni vlogi v časopisju sem nekajkrat pisala in najbolj me je zanimalo, kako raba odraža družbene spremembe, zato sem analizirala časopisna besedila po drugi svetovni vojni (leta 1948)³

³ Kržišnik, E. (1995). Frazeologija v slovenskem časopisju v dveh prelomnih obdobjih. V S. Gajda (ur.), *Języki słowiańskie 1945-1995. Gramatyka - leksyka - odmiany: materiały międzynarodowej konferencji naukowej, Opole, 20-22. 09. 1995* (str. 217–226). Uniwersytet Opolski, Instytut filologii polskiej.

Kržišnik, E. (1998). Frazeološka sredstva v vlogi razkrivanja družbenih sprememb med leti 1945 in 1995. V A. Vidovič-Muha (ur.), *Slovenski jezik* (str. 183–200). Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej.

in ob osamosvajanju Slovenije (leta 1991).⁴ Pokazalo se je, da je povedna že količina rabe frazemov glede na temo. Tako so v letu 1948 frazemi rabljeni predvsem v zunanjepolitičnih besedilih, in sicer desetkrat pogosteje kot v notranjepolitičnih. Leta 1991 je položaj obrnjen: frazeološko je največkrat poimenovano dogajanje v notranji politiki, in sicer dvakrat pogosteje kot v zunanji. Razmerje je torej takrat bistveno manj neuravnoteženo kakor leta 1948, opazno pa je, da se po pogostnosti rabe frazeologije leta 1991 poročilo težko ločuje od komentarja (zdi se, da je bilo takrat vse komentar).

Če se vrnem h konotativnosti: v publicistiki me je zanimala vrednotenjska konotacija, torej, kako so s frazemi poimenovana predmetnost, dejavnost in lastnosti ovrednotene, ali pozitivno, negativno ali v tem smislu nezaznamovano. Z drugimi besedami: kakšno javno mnenje vzpostavlja oz. želi, hoče vzpostaviti časopisje v določenem času. Rezultati kažejo, da novinarji v besedilih leta 1948 ne le, da se v besedilih z notranjepolitično tematiko izogibajo frazemom sploh, še posebej se izogibajo tistim s kakršnokoli vrednotenjsko konotacijo. Omembe vredno je, da *Primorski dnevnik* (ki nikoli ni izhajal znotraj Slovenije) izkazuje tako rabo tudi v besedilih o slovenski politiki ob osamosvajanju leta 1991, kar je opazna in povedna razlika od stanja v slovenskem časopisju tistega časa.

Poleg vrste besedila in tematike je pri rabi frazeologije treba upoštevati tudi subjektivni dejavnik. So ljudje, ki frazeologijo veliko rabijo, in taki, ki je ne. Tudi če pustimo psihologiziranje ob strani, lahko rečemo, da v nejavnem govoru prvi delujejo kot navzven odprti in – če hočete – odkriti, iskreni (»nič mi ni treba skrivati«), lahko celo premalo premišljeni in rahlo hecni. Seveda pa je v javnem govoru, še posebej, če gre za pisno besedilo, to lastnost lažje nadzorovati, zato jo je treba tudi drugače interpretirati. Zato je bila povedna tudi raziskava rabe frazemov v intervjujskih besedilih kandidatov pred predsedniškimi volitvami jeseni 2022.⁵

⁴ Kržišnik, E. (1991). Frazeologija v slovenskem časopisju 1991. V D. Počaj-Rus idr. (ur.), *Zbornik predavanj* (27. SSJLK, str. 89–98). Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete.

Kržišnik, E. (1996). Frazeologija v slovenskem časopisju štiri leta po osamosvojitvi. V A. Vidovič-Muha (ur.), *Jezik in čas* (str. 175–189). Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

⁵ Kržišnik, E. (2023). Nekaj stalnih, nekaj nevarnih in nekaj težavnih lastnosti rabe frazeologije v medijskih besedilih. *Teorija in praksa*, 60(2), 221–236. <https://doi.org/10.51936/tip.60.2.221>

Kaj pa v literarnih besedilih? Kaj prenovitve frazemov zahtevajo od bralca teh besedil?

Najprej moram opozoriti, da prenovitvena raba frazemov ni omejena na literarna besedila, pogosta je v publicističnih in tudi v prostem govoru. Načeloma je prenavljanje kreativen proces, zato je možnih inovacij iste enote veliko. Dogaja pa se, in to niti ne tako zelo redko, da se katera od inovacij ustali. Taka je na primer *Rana ura slovenskih fantov grob* iz *Rana ura zlata ura*. Za smiselno rabo in ustrezno razumevanje prenovitev je torej najprej potrebno dobro poznavanje izhodiščnega pomena frazemov, tako denotativnega kot konotativnega.

Pričakovati je mogoče tudi nehotene prenovitve, ki se lahko izkažejo kot smiselne, se pravi, da so narejene kot napake, vendar napaka prinese dodatni (naj rečem »globinski«?) smisel poročila. Prav pred kratkim mi je kolega povedal, da je predavateljica, ki je govorila o ravnanju z arhivskim gradivom, rekla, da to delo »res ni *mačji žakelj*« – to je bila prvotno seveda napaka (povezava s frazemom *kupiti mačka v žaklju*), vendar je s tem govorka nehote povedala nekaj več, namreč, ne le, da to delo ni lahko in preprosto, temveč da je mogoče ob pregledovanju tovrstnega gradiva naleteti tudi na nepričakovano presenečenje, ne nujno pozitivno.

Opazovanje razmerja med obliko in pomenom je v frazeologiji eno od ključnih. $1 + 1 \neq 2$, pomen posamezne sestavine izgubi svoj slovarski pomen, je demotiviran, po drugi strani se oblikuje nov pomen večje enote. To je ena od lastnosti jezika v širšem smislu, kaže se tudi pri prehajanju jezikovnih enot med različnimi jeziki. Bi lahko s pomočjo omenjenega pojmovanja frazema razumeli prehajanje enot iz angleščine v slovenščino (v povezavi z interaktivnimi mediji, družbenimi omrežji in pojmovnimi shemami, vezanimi na to)?

Prevzemanje frazeoloških enot (trenutni trend je prevzemanje iz angleščine) poteka na enak način kot prevzemanje enobesednih leksemov. Da bi ga idiomatizacija (demotivacija pomena sestavin) kako opazno olajšala, se mi ne zdi zelo verjetno. Prej bi v tem smislu lahko predvidevali delovanje konotacije, posebej takrat, ko je negativna – lep primer je frazem *pomesti/pometati kaj pod preprogo*, ki se je v sodobnem času zelo

hitro globaliziral v svetu, ki prisega na pozitivno mišljenje in govorjenje (kar ni táko, je treba skriti). Seveda pa k razširjanju pripomore vse, kar ste našteali.

Kako v tem kontekstu razumete kalke in odnos do njih (tudi purizem)?

Če smo odkriti, je purizma pri prevzemanju frazeologije precej manj kot pri drugi leksiki. V tem smislu verjetno res deluje pomenska demotivacija oz. idiomatizacija.

Zakaj je pomembna pravopisna normativna obravnava v okviru frazeologije? Ali je pomembna frazeološka obravnava znotraj normativistike?

Normativna vprašanja se v frazeologiji ob razmeroma veliki variantnosti sestavin (od variantnih do fakultativnih) v glavnem postavljajo v povezavi z ustaljenostjo. Pravopisna norma pa se kaže predvsem v dvojem. Prvič, pri pisanju lastnih imen v frazemih z veliko ali malo začetnico – praviloma je v frazemu pisava z malo začetnico pogostejša kot pri enobesedni leksiki, npr. *mila jera*, *prestopiti rubikon*, *A/ahilova peta*. To je – vsaj v rabi skoraj zanesljivo – povezano s stopnjo nemotiviranosti izhodiščno lastnoimenske sestavine. Druga pravopisnonormativna stvar, povezana s frazemi – in ta je bolj zapletena, ker zadeva sam status enote – je pisanje skupaj ali narazen. Jezikoslovno primarno torej pri tem ni vprašanje, ali pisati skupaj ali narazen, vprašanje je, ali gre za eno- ali večbesedno enoto. Da pri nekaterih primerih (posameznih ali tipskih) ne moremo brez ostanka trditi eno ali drugo, je spet »krivo« dejstvo, da se spreminja stopnja nemotiviranosti in s tem tudi raba – o tej dilemi prim. že omenjeni soavtorski članek z N. Jakop v *Jeziku in slovstvu*.

Lep primer prekategORIZACIJE, katere potek lahko opazujemo, je izhodiščni zapis *ne bodi ga/jo/ju/jih treba*, prehodni *nebodiga/jo/jih/jutriba* in ciljni *nebodigatreba* – prehod iz stavčnega frazema prek (čudnega) prehodnega znotrajbesedespreminjajočega se samostalnika v »normalen« samostalnik oz. vsaj dva taka samostalnika *nebodigatreba* in *nebodijetreba* ne bi pa bila nenavadna celo poenostavitev v enega samega *nebodigatreba*, prim. zgled, ki je tudi v omenjenem članku: *Med temi **nebodigatreba** so na prvem mestu*. Sklepna faza je/bo uvrstitev v pričakovano paradigmo, prim.

za zdaj še bolj ali manj izjemno rabo (prav tam) *Med 19. januarjem in 7. februarjem je **nebodigatrebo** prineslo do ograjenega prostora nekdanjega podjetja Iskra v Šentjerneju.*

Kaj pa knjižnojezikovna norma širše? Kako vidite njeno vlogo, vlogo lektoriranja in pravopisne kodifikacije v kontinuumu?

Če je lektoriranje smiselno, kar pomeni, da pripomore k razumljivosti besedila, če razjasnjuje morebitne dvoumnosti, ki jih je avtor spregledal, ker on sam pač ve, kaj hoče povedati (to se zgodi celo najboljšim), potem je njegova vloga več kot dobrodošla. Lektor je ali naj bi vsaj bil idealni prvi bralec (ob strani puščam samoumevno nujo, da obvlada ne le pravopisna, temveč jezikovna in komunikacijska pravila sploh – pri čemer tudi njihovo neupoštevanje lahko odigra v besedilu vlogo informacije). Takega prvega bralca bi bil vesel vsak avtor, to sem prepričana. Kolikor poznam člane Lektorskega društva, čeprav jim zadnje čase pravzaprav ne sledim zelo natančno, bi rekla, da si prizadevajo v tej smeri. O problemu normativnosti in njenih meja sem zgoraj že nekaj povedala. – Bi pa tale prostor izrabila, da povem na glas o razočaranju nad podobo vsaj enega besedila izmed deseterice nominirancev za kresnika 2024. Če ste vse prebrali, veste, o katerem govorim. Če še niste prišli do tega, ga lahko izsledite po tem, da se pri deljenju besed zanaša samo na digitalno pamet (kršenje norme seveda ni namerno!). Pri tem poudarjam, da se ne zgražam nad avtorjem besedila, ne, ogorčena sem nad založbo, ki ga je v taki obliki izdala.

Vrnimo se k frazemom – kakšna je življenjska doba frazema? Koliko časa potrebuje, da se oblikuje in uveljavi? Od česa je to odvisno?

Več bi verjetno vedel povedati frazeolog, ki se več ukvarja z zgodovino frazeoloških sredstev. Lahko pa za nastanek navedem vsaj tri vire: kulturnološkega, kognitivnega in sociolingvističnega. Prvi: *Čas je denar* (plačevanje na časovno enoto, uro, teden ali mesec, se je začelo v 19. stol., v času industrijske revolucije, prej se je plačevalo opravljeno delo); drugi: *nositi se visoko* (še moj pes renči, tudi na večjega, če ga gleda z balkona); tretji: *pomesti/pometati kaj pod preprogo* – verjetno širši komentar ni potreben, sem pa o vseh treh tipih pisala v člankih.

Pri pedagoškem delu ste imeli možnost neposrednega stika z različnimi generacijami rojenih govorcev. Imate kakšno misel, ki se je vzpostavila kot posledica tega stika ob predavanjih, zlasti frazeologije?

Tisto, kar se je dogajalo tako rekoč pri vseh generacijah, je dejstvo, da so študentje na izpitih marsikdaj povedali, da so jih šele predavanja iz frazeologije in še posebej študij tega predmeta za izpit prepričali o tem, kako pogosto tovrstne izraze v resnici rabijo in kako malo so jih pred tem oza-vestili. To me je seveda vedno znova razveselilo, saj sama med študijem o frazeologiji nisem slišala niti besedice.

Kako vidite razvoj slovenske frazeologije od tu dalje? Je pri sodobnih raziskavah v okviru frazeologije bolj v ospredju oblika ali pomen?

Eno in drugo. Res pa je, da se v okviru korpusnega pristopa zaenkrat bolj v ospredje postavlja oblika, torej večbesednost. Kar je razumljivo. Dejstvo je, da je v besedilu najbolj razvidno nizanje enot, med katerimi je razmik/prazen prostor, ali če hočete, kar se piše narazen. Za strojno analizo je pravzaprav mala malica določiti, kaj se dovolj stalno sopojava, da bi utegnili imeti status večbesedne enote. Kaj pa naj stroj razume kot »dovolj« stalno, mu je seveda treba v neki fazi določiti – na kakšen način, to je drugo vprašanje. Naslednja faza, kjer je še vedno v ospredju oblika, je verjetno določitev stopnje stalnosti v povezavi s pogostnostjo pojavljanja v besedilnem korpusu. Šele od tu dalje postane bistven pomen: za ločevanje pomen-sko predvidljivih/motiviranih/prozornih (ali kakorkoli že to imenujete) od nemotiviranih oz. idiomatiziranih frazeoloških enot. Kar se frazeologije tiče, se pravzaprav na tej točki korpusni pristop nekako vrača v izhodišče te jezikoslovne discipline, ki jo je pri nas pod vplivom ruskega jezikoslovja, ki je bilo sredi 20. stol. (ko se je tam začela frazeologija osamosvajati) še strogo strukturalistično, predstavil prof. Toporišič.⁶ Gre za razumevanje frazeologije v širšem (vse stalne večbesedne enote) in ožjem pomenu (samo ne popolnoma motivirane večbesedne enote). Prof. Mokienko, ki je v ruski frazeologiji eden vodilnih že par desetletij, mi je v 90. letih, ko sva nekaj časa skupaj delala na Univerzi v Gradcu, on kot profesor na rusistiki, jaz kot lektorica na slovenistiki, na moje težave z odločitvijo med obema

⁶ Toporišič, J. (1974). K izrazju in tipologiji slovenske frazeologije. *Jezik in slovstvo*, 19(8), 273–279.

pristopoma odgovoril, da je smiselnost odločitve povezana s tem, kaj me zanima: slovarska ali sistemska obravnava. »Če vas zanima slovar, potem se morate odločiti za frazeologijo v ožjem pomenu, kajti sicer boste naredili slovar, ki bo obsegal dolgo knjižno polico, saj v frazeologijo v širšem pomenu gre vse, kar je leksikalizirano, nadbesedno in stalno. Samo pomislite na vso terminologijo, če pustiva drugo ob strani.« In tako sem se odločila za frazeologijo v ožjem pomenu, torej za stalne nadbesedne enote z vsaj delno nemotiviranim pomenom. S pomočjo korpusnega pristopa se nato čez 30 let lahko objavi e-slovar (*Kolokacijski slovar sodobne slovenščine*), v katerem so vse večbesedne bolj ali manj stalne zveze, od kolokacij do idiomov (ali celo zveze, ki niso enote), a zaenkrat še brez diferenciranosti. Kajti ta stopnja zahteva »ročno delo« jezikoslovca, za zdaj še.

Kaj bi bilo po vašem mnenju dobrodošlo v prihodnosti?

Če kar nadaljujem zgornjo misel. Dobro bi bilo vsaj poskusiti (mogoče je, da se to že poskuša), ali je mogoče strojni del korpusne analize naučiti, da bi bil sposoben razločevati različne vrste stalnosti večbesednih enot. Na primer tako, da bi dovolj velik del tovrstnega gradiva označili ročno in potem preverili, ali se lahko stroj iz tega nauči najti dodatna relevantna merila različnosti enot, npr. iz konteksta, besedilnega ali celo širšega, recimo iz besedilne vrste, zvrsti (razlika med časopisom in strokovnim člankom je recimo v tem smislu še kar relevantna) ali še iz česa, kar človek z omejenim spominom težko izlušči kot relevantno.

Za zaključek še bolj splošno odprto vprašanje. Kakšen je vaš pogled na družbeni položaj slovenščine?

Če mislimo na splošno na naš odnos do nje, potem gre slovenščini v javnosti (to je njen družbeni položaj) trenutno še kar slabo. Seveda le v primerjavi z 80. in 90. leti 20. stol., ko njen pomen ljudem ni bil samo na jeziku. Vsekakor pa ji gre bolje kot pred 100 leti, da o globlji preteklosti ne govorim. Če pa to preteklost razširimo na nekaj stoletij, se zdi, kot da slovenščini za vsakim dežjem posije sonce. Ko se bodo, zlasti mladi, naveličali biti opazni s čim več (ni pomembno kakšne) angleščine, bodo mogoče spet začutili, da je bolje biti poseben kot globaliziran. In da so preprosto v svoji slovenščini bolj posebni kot v svoji angleščini.

Ravno berem kolumno Janeza Markeša v Delovi *Sobotni prilogi* (7. decembra 2024), kjer govori o invaziji sovražnega govora po svetu in pri nas. Ker je že znano (če se prav spomnim, iz raziskav rabe frazeoloških sredstev pri šolarjih), da se največ frazeologije uporablja ravno v prepirih, razmišljam, da bi bilo zanimivo zbrati korpus besedil t. i. sovražnega govora in ga analizirati. Škoda, da je govorjeni besedilni korpus v slovenščini v primerjavi s pisnimi korpusi tako majhen, kajti če bi zbirali besedila sovražnega govora, jih je treba res iskati tudi v govorjeni obliki.